

Linneuniversitetet

Institutionen för kulturvetenskaper

C-uppsats

Samma händelse, olika förklaringar

*En komparativ studie av läroböcker gällande
inbördeskrigen i forna Jugoslavien*

Författare: Jonathan Winding

Examinator:
Handledare: Eleonor
Marcussen
Termin: VT19
Ämne: Historia
Nivå: 61–90 hp
Kurskod: 2HIA06

Samma händelse, olika förklaringar
En komparativ studie av läroböcker gällande inbördeskrigen i forna Jugoslavien

Självständigt arbete 15 hp
Examinator:
Handledare: Eleonor Marcussen
Termin: VT19
Ämne: Historia
Nivå: 61–90 hp
Kurskod: 2HIÅ06

Abstract

Syftet med den här uppsatsen är att undersöka skillnader i framställningen av inbördeskrigen i forna Jugoslavien i läroböcker för åk 7–9. De fyra läroböckerna från fyra olika förlag är anpassade efter den senaste läroplanen (Lgr 2011). Analysen av materialet fokuserar på skillnader i faktainnehåll och diskurser. Resultatet visar att det finns en hel del skillnader. Vilka aktörer som framställs men även *hur* de framställs skiljer böckerna åt. En annan intressant observation är att det skiljer sig mellan årtalen samt andra siffror. Vilket år konflikten började och hur många som flydde från kriget är böckerna inte helt överens om. En viktig slutsats är att graden av neutralitet, när det kommer till återberättandet av konflikten, varierar från bok till bok. En bok väljer att utesluta både länder och aktörer medan andra böcker väljer att inkludera dem.

Same story, different explanations: A comparative study of schoolbooks regarding the civil war in former Yugoslavia

The main purpose with this essay has been to compare four different schoolbooks, for 7th to - 9th grade, from four different publishers. Due to the essay range, it only focuses on the description of the civil war in former Yugoslavia. The schoolbooks have been written according to the guidelines of the newest curriculum plan (Lgr 2011). The results of this dissertation show how there are significant differences between the schoolbooks. Key actors in the wars and their description differ between the books. Another difference is the commencement year of the conflict and the number over refugees accounted for. One important finding made, is the degree of neutrality distinguishes from book to book. One of them have chosen to exclude all the actors and countries while other books chooses to include them.

Innehållsförteckning

Innehåll

1. Inledning.....	5
1.1 Tidigare forskning	6
1.2 Problemformulering	9
1.3 Teori	10
1.3.1 Diskursteori	10
1.3.2 Historiedidaktik.....	12
1.4 Källmaterial och metod	13
1.4.1 Innehållsanalys	15
1.4.2 Diskursanalys	15
2. Bakgrund: Lärobokens roll i förmedling av ”saklig” och ”allsidig” historia.....	16
2.1 Läroplan för grundskolan samt för förskoleklassen och fritidshemmet (Lgr 11)	16
2.2 Flykten till Sverige	17
2.3 Krigen i forna Jugoslavien	18
2.3.1 Krigens orsaker	19
2.3.2 Konsekvenserna av konflikterna	20
3. Läroböckernas presenterade fakta	21
3.1 Framställningen av krigens bakgrund i läroböckerna	21
3.2 Nyckelpersoner i krigen	24
3.2.1 Slobodan Milosevic.....	24
3.2.2 Tito	26
3.2.3 Biljana Plavsic.....	26
3.2.4 Franjo Tudjman	27
3.2.5 Ratko Mladic och Radovan Karadzic.....	27
3.3 Krigen	28
3.3.1 Hur krigen startades	28
3.3.2 Kosovokrigen	29
3.3.3 Konsekvenserna	31
4. Analys av läroböckernas faktainnehåll.....	32
4.1 Framställningen av krigens bakgrund	32
4.2 Framställningen av aktörerna	34
4.3 Krigens start	36
4.4 Krigens konsekvenser i läroböckerna	37

4.5 Läroböckerna om etnicitet.....	37
5. Slutsatser	38
5.1 Läroboken i undervisningen.....	39
6. Sammanfattning.....	40
Käll- och litteraturförteckning.....	41
Primärkällor.....	41
Internetkällor	41
Litteratur.....	43

Tabellförteckning

Tabell 1. Sammanfattning över hur läroböckerna presenterar krigens bakgrund.	24
Tabell 2. En uppställning över vilka aktörer som benämns i diverse läroböcker.	28
Tabell 3. En uppställning över de siffror som benämns i läroböckerna.	32
Tabell 4. Uppställning över vilken titel Tito får i respektive bok.	36
Tabell 5. Uppställning över vilken titel Milosevic får i respektive bok.....	36

Figurförteckning

Figur 1. Karta över hur Jugoslavien såg ut samt republikernas gränsdragningar.	21
---	----

1. Inledning

Inbördeskrigen i forna Jugoslavien 1991–2001 påverkade inte bara landet i sig, utan även många andra länder i Europa. Flera miljoner jugoslaver tvingades fly från sina hem för att undkomma krigets helvete och den etniska rensningen som pågick mellan de olika folkgrupperna. Kriget blev en chock för hela Europa. Många tvingades på flykt och många kom aldrig att återvända till sina hemländer. Av alla miljoner som var på flykt i Europa kom cirka 100 000 av dem till Sverige.¹ Många av dem valde till och med att stanna kvar och bosätta sig här. Enligt Statistiska Centralbyrån så finns det cirka 66 000 som föddes i Jugoslavien och cirka 59 000 som föddes i Bosnien och Hercegovina här i Sverige.² Detta kom att resultera i att barn, vars föräldrar har anknytningar till kriget, kommer att börja i de svenska skolorna och kommer ta del av den svenska historieundervisningen.

Känner eleverna, som har sina rötter i forna Jugoslavien, att undervisningen om Stormaktstiden, Gustav Vasa eller annan svensk historia är relevant för dem? I en studie gjord av Igor Potapenko visar det sig att eleverna med jugoslavisk bakgrund många gånger saknar lektioner som behandlar inbördeskrigen.³ Konflikten mellan de olika folkgrupperna är aktuell än idag. De kanske inte är påtagligt men det finns fortfarande en spänning mellan exempelvis bosnier och serber.

Från och med 1991 är det inte längre ett krav för läroböckerna att genomgå en granskning av statliga myndigheter.⁴ Det är nu helt upp till förlagen att bestämma läroböckernas utformning och innehåll. I de flesta fall så använder läraren sig av någon typ av lärobok i sin undervisning och eleverna förutsätter att innehållet de läser är relevant. Syftet med uppsatsen är inte att redogöra om faktainnehållet är falskt eller sant. Syftet med den här uppsatsen är att undersöka om det finns väsentliga skillnader gällande framställningen av inbördeskrigen i forna Jugoslavien. Då det som tidigare nämnts inte finns någon myndighet som granskar och godkänner läroböcker längre är det relevant att undersöka hur mycket dagens läroböcker skiljer sig åt. *Läroplanen för grundskolan samt för förskoleklassen och fritidshemmet 2011*

¹ Migrationsverket, "90-talet – etnisk rensning på Balkan."

² Statistiska Centralbyrån. 2017.

³ Potapenko, Igor. 2006. *Elevens egen historia och skolans historieundervisning: Historiemedvetande och identitet hos några ungdomar från forna Jugoslavien*. Stockholm. S. 89.

⁴ *Nationalencyklopedin*, "Läromedelsgranskning."

menar att ”undervisningen skall vara saklig och allsidig.”⁵ Anpassas läroböckerna verkligen till läroplanen?

1.1 Tidigare forskning

Att studera och jämföra olika läroböcker och läromedel är denna uppsats långt ifrån ensam om. Flera studier har gjorts och ämnet som för förekommer i många fall är komparativa studier mellan äldre och nyare läroböcker som går under olika läroplaner. Detta är särskilt vanligt hos oss lärarstudenter. Julia Romée Jannert uppsats, *Skildringar av kvinnor i läroböcker i historia från 1970-talet till 2000-talet* och Jakob Ekbloms arbete *Vet skolelever mer om Stalins skräckvælde idag än tidigare?* är två exempel utav många arbeten inom detta ämne. Det är dock ovanligt att man valt att fokusera på en läroplan och jämföra flertalet läroböcker som skall vara anpassade efter den. Jämfört med andra arbeten så väljer jag att enbart studera fyra böcker, dock med en djupare studie av hela kapitlet som behandlar konflikten i forna Jugoslavien. På så vis får man en djupare analys och kan urskilja fler eventuella skillnader.

Sture Långströms arbete *Författarröst och lärobokstradition* är ett av de mest betydelsefulla arbetena när det kommer till läroboksstudier. Långströms arbete dyker upp i de allra flesta uppsatser när det kommer till detta forskningsområde, även i Jannerts och Ekbloms uppsatser. Genom hans analys av läroböcker och dess författare så har hans arbete blivit en given referens till andra som studerar läromedel. I Långströms arbete får läsaren inte bara ta del av jämförelse mellan olika läroböcker, utan man får även ta del av hur författarnas tankegångar och tillvägagångssätt gick till när de skulle producera dessa böcker, som då var anpassade till gymnasiet.⁶

Läromedelsanalys kan fortfarande anses som ett viktigt ämne då läroboken fortfarande är central i undervisningen. Det produceras även nya läroböcker med jämna mellanrum och utan den statliga granskningen så är det relevant fortsätta med dessa analyser. Precis som Långström lyfter fram så är läroboken den vanligaste bok som eleverna idag läser.⁷ Detta kan bero på att eleverna mer eller mindre måste läsa dem för att kunna få godkänt i sina ämnen. Det är även relevant då man i Långströms arbete kan läsa om att en del författare faktiskt påverkades av

⁵ Skolverket, ”Skolans värdegrund och uppdrag.”

⁶ Långström, Sture. 1997. *Författarröst och lärobokstradition: En historiedidaktisk studie*. Umeå universitet. S. 28.

⁷ Långström 1997, 10.

sina politiska åsikter och hur de förklarar att boken eventuellt hade sett annorlunda ut om ens ideologiska värderingar hade varit en annan.⁸

Granskningen av läromedel upphörde 1992 och sen dess är det upp till varje enskilt förlag om vad som skall tas med i läroböckerna och hur de ska framställas.⁹ Dock så betyder det inte att förlagen väljer att skriva hur som helst. Precis som Långström skriver så ska ju lärarna vilja använda böckerna i sina undervisningar och de har sina krav på vad en lärobok skall innehålla.¹⁰ Även denna uppsats förhåller sig till Långströms problematisering av statens upphörande av läromedelsgranskningen.

Anna Johansson Harries arbete är också relevant att nämna i denna uppsats. I sin studie vill hon undersöka hur rasism, intolerans samt främlingsfientlighet behandlas i läroböcker för historia samt för samhällskunskap.¹¹ Förutom historieböckerna från förlagen Capensis och Sanoma så använder Harrie samma böcker som detta arbete behandlar. Författaren har använt sig av en kvalitativ innehållsanalys där hon bland annat väljer att lägga fokus på vad som tas upp, respektive vad som inte tas upp i läroböckerna. Hon undersöker, precis som denna uppsats, *hur* en viss fakta presenteras.¹² Resultatet för Harries uppsats blev att inga rasistiska eller främlingsfientliga framställningar förekommer i de utvalda läroböckerna. Dock så noterar hon en viss uppdelning bland svenska folket i samhällsböckerna där ordet ”vi” ibland tycks vara lika med svenskar utan utländsk bakgrund.¹³ Innehållet i läroböckerna skiljer sig även åt. Precis som Harries forskning påvisar så varierar innehållets omfattning angående de nationella minoriteterna från ingenting till flera sidor.¹⁴ Genom hennes slutsatser och resultat så kan man säga att det fortfarande är relevant att genomföra analyser av läroböcker,

Hur elever med familjeband från Jugoslavien upplever den svenska historieundervisningen har Potapenko undersökt i sitt gedigna arbete. Potapenkos syfte med arbetet har varit att ”belysa relationen mellan historiemedvetandet och identitetsutveckling hos ungdomar med jugoslavisk bakgrund”.¹⁵ För att undersöka detta har han intervjuat både elever med jugoslavisk bakgrund

⁸ Långström 1997, 83–84.

⁹ *Nationalencyklopedin*, ”Läromedelsgranskning.”

¹⁰ Långström 1997, 208–209.

¹¹ Harrie Johansson, Anna. 2016. *En granskning av läroböcker i samhällskunskap och historia för åk 7–9 med fokus på rasism, främlingsfientlighet och intolerans*. Stockholm. S. 7.

¹² Harrie Johansson 2016, 10.

¹³ Harrie Johansson 2016, 67.

¹⁴ Harrie Johansson 2016, 68.

¹⁵ Potapenko 2006, 19.

samt historielärare där båda parterna går/jobbar på samma gymnasieskola.¹⁶ Potapenko belyser även problematiken med att intervjua de jugoslaviska eleverna då många av dem understryker sin etniska tillhörighet baserat på regional härkomst: bosnier, serbier, kroater med mer. Dock så väljer författaren att ändå benämna dem som den ”jugoslaviska eleven” då en övervägande majoritet av dem är födda i dåtidens Jugoslavien.¹⁷

Det som kan vara intressant att ta med från detta arbete är elevernas syn på den svenska historieundervisningen. Potapenko redovisar att de flesta knappt har något intresse för den svenska historien då många inte känner ”sig som en del av denna historia som på många sätt förknippas med vikingatidens berättelsetradition.”¹⁸ Många av dem önskar även att konflikten som inträffade i Jugoslavien ska belysas mer i historieundervisningen. En av eleverna menar även att kriget ”hör till de två viktigaste händelserna överhuvudtaget i världshistorien”.¹⁹ Som tidigare nämnt så är läroboksanalyser ett populärt ämne för lärarstudenter. Det kan därför vara relevant att lyfta fram några av dem då det finns ett antal som behandlar just kriget i Jugoslavien.

Emma Svensson C-uppsats, *Kriget på Balkan i historieläroböcker -En diskursanalys*, är det arbete som kommer väldigt nära den här uppsatsen. Svensson fokuserar på att jämföra en mängd olika läroböcker, främst menade för gymnasiet, där den äldsta är från 1992 och den nyaste från 2009.²⁰ Till skillnad från den här uppsatsen, är det alltså en komparativ studie mellan läroböcker från olika läroplaner. I Svenssons arbete konstateras det att objektiviteten i de olika läroböckerna kan ifrågasättas. Hon har valt att fokusera på en mer kritisk diskursanalys där hon undersöker om det finns framställningar som är vinklade. Ett tydligt exempel är att Josip Broz Tito, Jugoslaviens ledare 1945–1980, har framställts både som en god ledare men också om den enväldiga diktatorn.²¹

Marino Cakics C-uppsats blir också relevant i denna uppsats. I hans arbete kan man läsa om hur gymnasiets läroböcker har olika skildringar om inbördeskrigets bakgrund. Cacic har valt att inte enbart jämföra de nya läroböckerna, utan även böcker från 1996 och framåt. Författaren

¹⁶ Potapenko 2006, 65.

¹⁷ Potapenko 2006, 65.

¹⁸ Potapenko 2006, 175.

¹⁹ Potapenko 2006, 89.

²⁰ Svensson, Emma. 2010. ”*Kriget på Balkan i historieläroböcker: En diskursanalys*”. C-uppsats i Utbildningsvetenskap vid Uppsala universitet S. 18.

²¹ Svensson 2010, 34.

väljer här att avgränsa sig till enbart framställningen av bakgrunden till krigen då denna ges möjlighet att undersöka flera läroböcker.²² Slutsatsen blir att det faktiskt finns skillnader mellan läroböckerna. Förlagen är inte eniga om vad man ska lägga fokus på. Några lägger vikten på de etniska motsättningarna som fanns och andra väljer att fokusera på Serbiens roll till krigens utbrott. Det sistnämnda är den vanligaste framställningen.²³ Redan här kan man konstatera att böckerna inte riktigt är ”sakliga och allsidiga”²⁴, som skolans värdegrund gärna hade önskat. Därav är det relevant att undersöka om det finns andra typer av diskurser i resterande beskrivningar av konflikten

1.2 Problemformulering

Hypotesen inför denna uppsats är att det kommer finnas skillnader mellan läroböckernas faktainnehåll. Av egen erfarenhet så har man märkt att de olika förlagen har olika urvalsprocesser. Vissa ”mindre” händelser, exempelvis krigen i forna Jugoslavien eller Palestinakonflikten, tenderar att skilja sig från bok till bok. Om man jämför med andra större händelser så finner man inte lika stora skillnader. I en uppsats av Jesper Eriksson så kan man se att faktainnehållet inte skiljer så värst mycket mellan läroböckerna när det kommer till framställningen av första världskriget.²⁵ Viktiga aktörer och händelser, gällande ”mindre händelser”, riskerar många gånger att uteslutas från läroböckerna vilket resulterar i att eleverna runt om i Sverige får olika uppfattningar om krigen. Är det då inte rimligt att försöka göra läroböckerna någorlunda snarlika så att eleverna får ta del av liknande kunskaper?

Av tidigare uppsatser och akademiska arbeten att tolka så finns det utrymme att genomföra ytterligare komparativa studier gällande läroböckernas innehåll. De tidigare nämnda texterna har alla kommit fram till att det finns skillnader i faktainnehållet. Innehållets mängd och framställning är det som skiljer läroböckerna åt som mest. Cakics arbete har fokuserat på bakgrunden till inbördeskrigen, då med fokus på gymnasiets historieböcker. Kriget framställs, som tidigare nämnts, även på grundskolenivå vilket gör det relevant att genomföra en liknande studie även här. Harrie skriver i sitt arbete att man aldrig kan ta för givet att skolorna köper in

²² Cakic, Marino. 2015. ”Den föränderliga samtidshistorien: En analys av historieläroböckernas beskrivning av orsakerna till Jugoslavienkriget 1991-1995 och Kosovokriget 1998-1999”. C-uppsats i Historia vid Högskolan i Halmstad S. 6.

²³ Cakic 2015, 33.

²⁴ Skolverket, ”Skolans värdegrund.”

²⁵ Eriksson, Jesper. 2010. ”En Historia i förändring: En läromedelsanalys av historieläromedel med fokus på det första världskriget.” Examensarbete inom allmänt utbildningsområde vid Uppsala universitet S. 32–33.

samhällsböcker och historieböcker från samma förlag.²⁶ På grund av flertalet förlag med som ger ut flertalet läroböcker kan man även dra slutsatsen att skolorna runt om i Sverige inte heller använder sig av ett och samma förlag. Elever från olika skolor kan alltså få olika uppfattningar om hur krigen egentligen började.

Syftet med detta arbete är att undersöka om det finns några väsentliga skillnader mellan fyra olika läroböcker från fyra olika förlag, som är anpassade till årskurs 7–9, när det kommer till beskrivningen av inbördeskrigen i forna Jugoslavien samt Kosovokriget. Skildringen av de olika aktörerna och händelserna kommer att studeras i syfte att undersöka om det finns eventuella vinklingar i texterna. För att kunna uppnå uppsatsens syfte har jag valt följande frågeställningar:

- Hur mycket skiljer det på läroböckernas faktainnehåll?
- I vilken utsträckning presenteras fakta sakligt och allsidigt? Alltså, använder läroböckerna exempelvis värdeladdade ord eller beskrivningar?
- Hur ser de eventuella diskurserna ut i de olika läroböckerna?

1.3 Teori

För att kunna utläsa eventuella diskurser i läroböckerna kommer en form av diskursteori att tillämpas. Genom att analysera framställningen av aktörerna och händelserna i texterna får man en bild av hur läroböckerna framhäver specifika historiska skeenden och politiker som centrala processer och nyckelpersoner. Då uppsatsen behandlar läroböcker så är det även relevant att studera dem från ett didaktiskt perspektiv. Vilken information får eleverna ta del av och hur kan det påverka uppfattningen av konflikten i forna Jugoslavien? I uppsatsens analysdel kommer de olika teorierna att tillämpas för att kunna besvara uppsatsens frågeställningar.

1.3.1 Diskursteori

Michael Foucault och Norman Fairclough utgöra till stor del grunden för diskursteori.²⁷ Foucault menar på att en diskurs har mycket med makt och kunskap att göra och det är det som

²⁶ Harrie Johansson 2016, 67.

²⁷ Boréus, Kristina & Bergström, Göran. 2018. *Textens mening och makt: Metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*. Lund. S. 258.

styr bruket av talet/texter. Andra forskare menar också att språket sällan är hundra procentigt säkert när det kommer till att återberätta en viss händelse. Det finns alltid någon typ av vinkling och påverkan i texterna/talet.²⁸ Foucault menar att man inte ska se negativt på maktrelationerna, historiskt sett. Han menar att den speglar den verklighet som en gång rådde.²⁹ Vissa kunde yttra sig medan andra inte kunde. Liknande tankesätt kan tillämpas i denna uppsats. I det här fallet är det läroboksförfattarna som står för innehållet. Om det nu finns skillnader mellan läroböckerna så kan de innebära att uppfattningen om konflikten kan skilja sig åt. För i verkligheten så finns det en del versioner av krigen, beroende på vem du frågar. Inbördeskrigen bestod av konflikter mellan olika folkgrupper, vilket resulterade i att alla inte är helt överens om historien bakom den. Utgångspunkten inför denna uppsats är att hela tiden ha kritisk inställning till läroböckernas innehåll. Även om det vid första anblick kan ses som en neutral beskrivning så kan man alltid börja ställa sig frågor som: Vad beskrivs och vad beskrivs inte? Varför utesluter man vissa personer/händelser?

En mer kritisk inriktning står oftast Fairclough för. Han menar att diskursen påverkas i hög grad av bland annat sociala relationer och att detta kan påverka den verklighetsuppfattning som man kan läsa sig till. Man studerar alltså bakomliggande orsaker till hur en text kom till och varför den blev som den blev.³⁰ Historiskt sätt så har vissa grupper uteslutits på grund av att de inte ansågs lika "viktiga", vilket resulterar i en denna typ av analys är aningen för djupgående för denna uppsats. Fokus i denna ligger på undersökningen av vilken roll de olika händelser, förlopp och personer tilldelas samt hur språket har använts när det kommer till att återberätta konflikterna i Jugoslavien. Däremot så kommer Faircloughs redskap som brukas till att analysera texter att beskrivas mer under rubriken Metod.

Foucaults och Faircloughs teorier är bara ett fåtal av de inriktningar som kan tillämpas i en diskursanalys. Denna uppsats kommer att analysera hur de olika aktörerna framställs i läroböckerna och undersöka ifall det finns en tydlig diskurs mot någon av dem. Marianna Winther Jörgensen och Louise Philips ger exempel på olika analysverktyg som kan brukas när man ska genomföra en diskursanalys. De pratar om så kallad *nodalpunkter* och *ekvivalenskedjor*. Med en nodalpunkt menar man att ett tecken eller ett begrepp har en förbestämd mening om vad det betyder. Jörgensen och Philips ger exemplet på begreppet "man"

²⁸ Tosh, John. 2011. *Historisk teori och metod*. Lund. S. 208.

²⁹ Gustavsson, Martin & Svanström, Yvonne. 2018. *Metod: Guide för historiska studier*. Lund. S.137–139.

³⁰ Gustavsson & Svanström 2018, 136.

som under en längre tid förknippats med bland annat ”styrka”.³¹ Ett begrepp som kommer vara intressant att studera i denna uppsats är bland annat ”diktator”. Oftast förknippas ordet som något dåligt för oss som lever i en demokratisk värld. Genom de så kallade ekvivalenskedjorna kan man studera hur denna nodalpunkt sätts i relation till andra tecken/begrepp.³² Intressant att undersöka i denna uppsats är hur begreppet ”diktator” sätts i relations till andra ord. Det är genom nodalpunkten och ekvivalenskedjan som en diskurs eventuellt kan upptäckas. Kan en diktator framställas som enbart dålig och hemsk eller finns det mildare förklaringar?

1.3.2 Historiedidaktik

När det kommer till historiedidaktik lämpar sig Klas-Göran Karlssons studier väl. Karlsson menar att just historiedidaktik handlar om hur historien förs vidare. Bland annat så studerar man vilken typ av händelse som berättas, hur den berättas och till vem den berättas.³³ Denna kombination kallas för den didaktiska kommunikationskedjan. Karlsson problematiserar studiet av det sistnämnda i kedjan, alltså mottagaren av en historisk berättelse. Människor tar in information på olika sätt då de ”bär på erfarenheter, upplevelser och kunskaper som påverkar hur de mottar och tillgodogör sig historien.”³⁴ Inbördeskrigen i forna Jugoslavien kan alltså tolkas olika beroende på vem man är. Exempelvis så kan det skilja sig från om man är född i Sverige utan några som helst anknytningar till Jugoslavien jämfört om man själv bevittnat själva kriget.

Enligt Karlsson kan man studera kommunikationskedjan genom två olika analytiska perspektiv. Det så kallade *processuella* perspektivet handlar om att den nutida historiska förmedling ser annorlunda ut genomfört med den som var förr. Karlsson ger här exempel på tiden innan Tv:n och internet och hur historieundervisningens roll hade en annan karaktär då jämfört med idag.³⁵ Dokumentärfilmer och uppslagsverk på internet fanns ju inte för ett antal år sedan. Det var genom lektionerna och böckerna man fick sina historiska kunskaper. Det andra perspektivet är det *strukturella*. Här skall man tänka på att den historiska förmedlingen skiljer sig från samhälle till samhälle. De olika ländernas historia, politik och samhällsstrukturer ser sällan helt lika ut och påverkar därav förmedlingen av historien. Samtidigt förklarar att Karlsson att förmedlingen

³¹ Jörgensen Winther, Marianne & Philips, Louise. 2017. *Diskursanalys: som teori och metod*. Lund. S. 50.

³² Jörgensen & Philips 2017, 51.

³³ Karlsson, Klas-Göran & Zander, Ulf. 2008. *Historien är nu: En introduktion till historiedidaktiken*. Lund. S. 37–38.

³⁴ Karlsson & Zander 2008, 38.

³⁵ Karlsson & Zander 2008, 40.

inom länderna kan också se helt olika ut och innebär därför att ”olika kategorier av människor tolkar och brukar historia på olika sätt.”³⁶ Genom denna teori så är det relevant att studera de olika historieböckerna som förekommer i grundskolorna och undersöka hur historiska händelser faktiskt förmedlas i dem.

1.4 Källmaterial och metod

Det primära källmaterialet till denna uppsats kommer att vara fyra stycken läroböcker som alla används för högstadiet 7–9 och *läroplanen för grundskolan samt för förskoleklassen och fritidshemmet* (Lgr 11). Följande böcker kommer att studeras:

- Elisabeth Ivansson & Mattias Tordai. 2012. *SOS Historia: Ämnesboken*. Stockholm: LIBER AB
- Erik Nilsson, Hans Olofsson, Rolf Uppström. 2013. *Utkik Historia grundbok 7–9*. Malmö: Gleerups
- Kaj & Lars Hildingson. 2013. *Levande Historia 7–9 Stadiebok*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Mats Molund. 2011. *Historia åk 7–9 B*. Limhamn: INTERSKOL

Läroböckernas skiljer sig både från det totala sidantalet samt i vilken omfattning inbördeskriget i forna Jugoslavien behandlas. *SOS Historia* har totalt 400 sidor varav fem sidor behandlar krigen i Jugoslavien. Boken har även tre bilder som totalt utgör en hel sida. *Utkik Historia* har 360 sidor där fyra sidor handlar om Jugoslavien. Även här finns tre bilder som totalt tar en sida. *Levande Historia* består av 449 sidor men i enbart en sida kan man läsa om konflikten. Här finns inga bilder. Sista boken, som även kommer från det minsta förlaget, *Historia åk 7–9 B* har 176 sidor där fyra sidor behandlar inbördeskrigen. Här förekommer det fem bilder som nästan tar upp två sidor totalt. Man kan redan här notera en viss skillnad gällande läroböckernas innehåll.

När eleverna får sina läroböcker förutsätter de att det som står i dem är relevant. Precis som Gustavsson och Svanström skriver så är den praktiska användbarheten central när det kommer till källornas pålitlighet.³⁷ Exempelvis så kommer läroboken inte att användas om det finns en

³⁶ Karlsson & Zander 2008, 41.

³⁷ Svanström & Gustavsson 2018, 41.

risk att faktainnehållet kan vara felaktigt. Det ställer alltså höga krav på förlagen samt författarna till läroböckerna. Vad väljer man att ta med? Vad väljer man att *inte* ta med? Hur väljer man att skriva om det? Väljer man att utesluta för mycket fakta finns det risk att beskrivningen blir missvisande och kan leda till att eleverna får en felaktig bild av hur exempelvis en viss händelse gick till.³⁸ Det är därför relevant att undersöka hur mycket de utvalda läroböckerna skiljer sig åt och vilken uppfattningen eleverna får om kriget i forna Jugoslavien. Vilka aktörer och vilka händelser som benämns och inte benämns är intressant att undersöka då alla skolor inte köper in samma böcker. Många gånger väljer lärarna själva vilken litteratur de vill ha med i sin undervisning.

Enligt Specialpedagogiska Skolmyndigheten så finns det drygt 30 läroböcker inom historia som är anpassade till årskurs 7–9.³⁹ På grund av uppsatsens omfång har jag därför valt att fokusera på tre läroböcker från de lite större förlagen och en från ett mindre förlag. Om det finns eventuella skillnader mellan enbart dessa fyra böcker kan det också finnas skillnader i andra läroböcker. Det kommer inte att göras en undersökning angående författarna till böckerna. Hur samhället såg ut där och då, vilken bakgrund författarna har och så vidare kommer inte heller att beröras. I detta fall handlar det helt enkelt om skillnaderna i fakta och eventuella vinklingar. Det förekommer även en del bilder i läroböckerna. På grund av uppsatsens omfattning så kommer en bildanalys att uteslutas. Då jag även har valt att studera Kosovokriget, som brukar framställas som en del av inbördeskriget, kommer det inte finnas utrymme till att genomföra en bildanalys.

Tillhörande webbmaterial eller liknande kommer inte att undersökas då även detta kan hamna utanför tidsramen. Det är inte heller helt säkert att läraren väljer att bruka extramaterialet i sin undervisning.

Uppsatsen bygger på en komparativ studie men kommer att präglas av en textanalytisk inriktning där jag valt ut två lämpliga metoder, se nedan, för att kunna besvara frågeställningarna. En så kallad *innehållsanalys* kommer att användas för att kunna redogöra för eventuella skillnader gällande läroböckernas faktainnehåll. När det kommer till att besvara frågan om huruvida böckerna är vinklade har jag valt att använda mig av en form av *diskursanalys*.

³⁸ Gustavsson & Svanström 2018, 45.

³⁹ Specialpedagogiska skolmyndigheten, <https://hittalaromedel.spsm.se/>

1.4.1 Innehållsanalys

Enligt Boréus och Bergström är innehållsanalysen lämplig om man vill undersöka hur ofta eller hur sällan en viss typ av fakta presenteras. Detta syftar inte på att fördjupa sig i textens underförstådda mening utan i det här fallet gäller det att undersöka den fakta som presenteras i de olika texterna och sedan redovisa den.⁴⁰ Precis som tidigare nämnt så är det intressant att studera vad böckerna tar upp och vad de *inte* tar upp. Gustavsson och Svanström menar att det är relevant att undersöka vad som väljs att sorteras bort då det finns risk för att faktainnehållet kan bli missvisande.⁴¹

Boréus och Bergström skriver om två olika typer av innehållsanalys. Den *kvantitativa innehållsanalysen* syftar mest på att räkna ut hur många gånger exempelvis en viss person nämns i en text eller olika texter medan den *kvalitativa innehållsanalysen* studerar mer innebörden av det man fått fram genom den kvalitativa undersökningen. Många gånger, menar författarna, går dessa två inriktningar ihop och utesluter sällan varandra. Så är även fallet i min uppsats då det exempelvis kan gälla hur många gånger Slobodan Milosevic nämns och i vilka sammanhang man skriver om honom.⁴²

1.4.2 Diskursanalys

För att förstå detta perspektiv måste vi först förstå vad en *diskurs* innebär. Begreppet har olika betydelser beroende på om du är statsvetare eller lingvist. För historikernas del så syftar det på ett "system av utsagor som sätts i relation till varandra".⁴³ Det man kan säga är gemensamt för alla är att en diskursanalys är en studie av språket och hur det används. En diskursanalys är ingen metod utan "ett perspektiv som genererar en viss typ av frågor". Man kan säga att det är en inriktning inom kvalitativa men också kvantitativa metoder.⁴⁴ Utgångspunkten för detta tillvägagångsätt är, precis som Boréus och Bergström skriver, att språket aldrig är neutralt. Språkbruket kan tolkas olika från person till person. Tosh beskriver även att språkanvändningen förr i tiden kan skapa en viss typ av problematik då verklighetsuppfattningen kan tolkas olika i det studerade materialet.⁴⁵ Boréus och Bergström ger i sin bok ett tydligt exempel på en sten.

⁴⁰ Boréus & Bergström 2018, 49.

⁴¹ Gustavsson & Svanström 2018, 45.

⁴² Boréus & Bergström 2018, 50.

⁴³ Svanström & Gustavsson 2018, 134.

⁴⁴ Gustavsson & Svanström 2018, 144.

⁴⁵ Svanström & Gustavsson 2018, 133.

”För en stenålderskrigare kan den vara en projektil, för bosättare en del av en blivande torpgrund (...).⁴⁶ Hur texten tolkas beror till stor del på vem du är som person.

Faircloughs ger exempel på hur man kan gå till väga för att upptäcka eventuella diskurser i texterna. När det kommer till att undersöka eventuella diskurser i texten så kan man, enligt Fairclough, analysera *transitivitet*. Detta betyder att man analyserar hur exempelvis olika händelser binds ihop, eller inte binds ihop, med olika aktörer. Väljer man att inkludera en aktör i händelseförloppen eller väljer man en mer passiv historia och utesluter dem? Jörgensen och Philips ger ett exempel i sin bok. Meningen: ”50 sjuksköterskor avskedades igår”⁴⁷ kan ses som lite mer passiv då meningen inte inkluderar agenten. Precis som författarna skriver så hade sjukhuset kunnat vara agenten i meningen och därmed tagit ansvar för avskedanden. Genom transitivitet så betonar man hur verben binder händelserna till personen eller ej.

2. Bakgrund: Lärobokens roll i förmedling av ”saklig” och ”allsidig” historia

Niklas Ammert betonar vikten av lärobokens roll i skolan. I sin bok så förklarar han att det finns forskning som säger att läroboken fortfarande är mycket betydelsefull i undervisningen. Han menar även att läroboken, trots alla andra läromedel, fortfarande har en central position under lektionerna.⁴⁸ De moderna läromedlen på exempelvis olika webbplatser är i och för sig nytt och spännande men enligt Ammert så kan man tolka det som att läroboken fortfarande är väldigt viktig. Då det tillkommer flera och flera nya läromedel så gäller det att läroboken håller en hög standard om den ska få behålla sin dominerande ställning.

2.1 Läroplan för grundskolan samt för förskoleklassen och fritidshemmet (Lgr 11)

Regeringen beslutade år 2009 den 22 januari att skolverket skulle ta fram en ny kursplan/kunskapskrav för grundskolan.⁴⁹ Med tydligare mål och kunskapskrav trädde den senare i kraft hösten 2011. Skolan skulle nu nå ”bättre resultat och bli mer likvärdig”,⁵⁰ jämfört med den gamla läroplanen Lpo94. Det centrala innehållet ger en större inblick över vad exempelvis historieämnet skall innehålla. Det tillsammans med historieämnets syfte hjälper

⁴⁶ Boréus & Bergström 2018, 255.

⁴⁷ Jörgensen & Philips 2000, 87.

⁴⁸ Ammert 2011, 26–27.

⁴⁹ Skolverket, ”Redovisning av regeringsuppdrag”, 1.

⁵⁰ Skolverket. ”Ett år med ny läroplan”, 3.

läraren att planera sina lektioner så att viktiga delar kommer med. Sen är det upp till läraren själv vad hen väljer att lyfta fram för aktörer, händelser och så vidare.⁵¹ Med andra ord så måste man *inte* lyfta fram händelserna i forna Jugoslavien 1991–2001 enligt läroplanen.

Att undervisa om inbördeskriget i Jugoslavien ställer, precis som många andra händelser, krav på lärarens undervisning. Framförallt ställer undervisningen krav på lärarens objektivitet. Enligt Lgr 11, skolans värdegrund, ska ”undervisningen vara saklig och allsidig”⁵² vilket kan bli en aning komplicerat då Jugoslavien består av flera olika folkgrupper och alla har sin sida av historien. Serbien har sin sida av kriget och Bosnien har sin och så vidare. Det är därför viktigt att belysa att det finns flera perspektiv på konflikten och att det fortfarande råder en viss fientlighet mellan grupperna. I skolans värdegrund kan vi till och med läsa att ”främlingsfientlighet och intolerans måste bemötas med kunskap, öppen diskussion och aktiva insatser”⁵³, vilket kan vara på sin plats att göra då det mycket väl kan sitta en elev vars föräldrar har rötter i Serbien och en annan elev med föräldrar från Bosnien, i samma klassrum.

Syftet med uppsatsen kommer inte att vara att undersöka huruvida konflikten kan förhålla sig till styrdokumentet. I historieämnets syfte står det klart och tydligt att elevernas förmåga att ”använda en historisk referensram som innefattar olika tolkningar av tidsperioder, händelser, gestalter, kulturmöten och utvecklingslinjer” ska förbättras med tiden.⁵⁴ Vissa händelser specificeras i styrdokumentet vilket gör det klart och tydligt att just de skall tas med i undervisningen. Som tidigare nämnts så är det mycket upp till läraren var hen väljer att ta upp under lektionerna. Det som i första hand kommer att undersökas är och hur ”sakliga och allsidiga”⁵⁵ läroböckerna egentligen är då det är detta man vill åstadkomma med undervisningen i skolorna.

2.2 Flykten till Sverige

Precis som Potapenko nämner i sin inledning så genomgick Sverige en etnisk och en kulturell förändring under 1990-talet.⁵⁶ Av alla de som flydde från kriget och den etniska rensningen

⁵¹ Skolverket, ”Så använder du läroplanen för grundskolan.”

⁵² Skolverket, ”Skolans värdegrund.”

⁵³ Skolverket, ”Skolans värdegrund.”

⁵⁴ Skolverket, ”Ämnets syfte.”

⁵⁵ Skolverket, ”Skolans värdegrund.”

⁵⁶ Potapenko 2006, 12.

som pågick i Jugoslavien så kom cirka 100 000 till Sverige. Många av dem återvände aldrig. Deras hus eller till och med deras kvarter kanske var bortsprängt. Man valde därför att bosätta sig i Sverige och starta ett nytt liv.⁵⁷ Potapenko menar även att ”en förutsättning för att ett mångkulturellt samhälle ska fungera är att man inte behöver ge upp sin kultur och identitet för att samtidigt vara integrerad i samhällslivet.”⁵⁸ Med andra ord så skall de som kommer till Sverige inte ge upp sin historia.

I och med att så pass många valde att stanna kvar i Sverige så blir det naturligt att man även bildar familj. Barnen till föräldrarna blir så kallade andra generationens invandrare, vilket kommer att resultera i att man kommer få tredje generationens invandrare och så vidare. Sverige får alltså fler och fler människor som på något sätt har anknytning till konflikten i forna Jugoslavien. Dock så upplever en del att konflikten får väldigt lite utrymme i den svenska historieundervisningen. Som tidigare nämnts i Potapenkos arbete så upplever eleverna, som förekommer i hans arbete, att kriget i Jugoslavien knappt tas upp under lektionerna. En elev menar även på att faktafel har förekommit när man väl tagit upp ämnet i undervisningen.⁵⁹ Denna uppsats kommer dock att inte undersöka eventuella faktafel i läroböckerna. Då eleverna antingen kommer från Serbien, Bosnien med mera, så är det lika intressant att studera *hur* händelsen framställs. Belyser böckerna ett land mer än andra eller lyckas böckerna hålla en objektiv framställning?

2.3 Kriget i forna Jugoslavien

För att kunna ge läsaren ett bredare perspektiv och förståelse för uppsatsen är det relevant att beskriva konflikterna i forna Jugoslavien i stora drag. Enligt nationalencyklopedin så bestod denna konflikt av flera stridigheter.⁶⁰ Oftast benämner man det som inbördeskriget i forna Jugoslavien men ibland så delar man upp konflikten i Bosnienkriget, Kosovokriget och så vidare. Problematiken med att beskriva händelserna och de olika aktörerna blir just det som uppsatsen kommer att behandla, nämligen framställningen av konflikten. Nedan följer en förklaring till bakgrunden av inbördeskriget samt vilka konsekvenser det fått. Informationen kommer inte att hämtas från läroböckerna som är en del av uppsatsens källmaterial utan bland

⁵⁷ Migrationsverket, ”90-talet – etnisk rensning på Balkan.”

⁵⁸ Potapenko 2006, 12.

⁵⁹ Potapenko 2006, 153.

⁶⁰ *Nationalencyklopedin*, ”Jugoslaviska kriget.”

annat *Nationalencyklopedin* och annan litteratur kommer att tillämpas i denna del. Det finns en hel del olika perspektiv på händelserna men syftet med denna del i uppsatsen är att ge läsaren en uppfattning om händelseförloppet, avgörande händelser och centrala politiska aktörer. I slutet av denna underrubrik finns även en karta över hur Jugoslavien såg ut samt hur gränsdragningarna ser ut idag mellan staterna.

2.3.1 Krigens orsaker

Vad som egentligen var den utlösande faktorn till inbördeskriget diskuteras än idag. En av anledningarna, som brukar förklara oroligheterna i Jugoslavien, är när Josip Broz Titos dör. Tito var Jugoslaviens ledare från 1945 till 1980 och allt ifrån ledare, härskare och diktator har beskrivit hans titel.⁶¹ Trots de olika folkgrupperna och motsättningarna dem mellan så lyckades Tito tillsammans med kommunistpartiet ändå hålla ihop landet.⁶² Jugoslavien bestod av sex olika republiker: Kroatien, Serbien, Bosnien och Hercegovina, Slovenien, Montenegro och Makedonien. Det var nu, efter Titos död, som nationalismen började växa sig stark hos de olika republikerna.⁶³

Sovjetunionens fall 1989 brukar också förklaras som en bidragande faktor till att allt fler republiker började sträva efter självständighet. Samtidigt som när Slobodan Milosevic kom till makten i Serbien 1989 påbörjades en mer nationalistisk inriktning i politiken. Oroligheterna mellan republikerna blev inte direkt bättre och kom att resultera i att Kroatien och Slovenien förklarade sig självständiga 1991. Detta uppskattades dock inte av alla. Serbien svarade med att gå in med sin armé i både Kroatien och Slovenien i hopp om att hålla ihop Jugoslavien.⁶⁴ Slovenien drog sig snabbt ut ur striderna och serbernas fokus blev Kroatien. Värt att nämna är att i Kroatien så fanns det en tydlig minoritet av serber som Serbien ville skydda, till skillnad från Slovenien.⁶⁵ 1992 upphörde striderna då allt fler länder, även EU, erkände Kroatien och Slovenien som självständiga stater.⁶⁶

⁶¹ *Nationalencyklopedin*, ”Tito.”

⁶² *Nationalencyklopedin*, ”Jugoslavien.”

⁶³ Levandehistoria.se, ”Folkmordet i Srebrenica.”

⁶⁴ *Nationalencyklopedin*, ”Jugoslavien.”

⁶⁵ Lundestad, Geir. 2015. *Öst, Väst, Nord och Syd: Huvuddrag i internationell politik efter 1945*. Lund. S. 153–154.

⁶⁶ *Nationalencyklopedin*, ”Jugoslaviska kriget.”

1992 förklarade även Bosnien och Hercegovina sig självständiga. Serbien svarade likadant som de gjorde mot Kroatien och Slovenien och kriget var nu igång igen. Serbiens syfte under stridigheterna var att skydda territorium som de ansåg tillhöra Serbien då även stora delar av deras folk bodde i just Bosnien.⁶⁷ Stora strider bröt ut och resulterade i stora förluster. Man började återigen prata om etniska rensning.⁶⁸ Det vanligaste exemplet brukar vara striderna i Srebrenicas då bosnienserbiska styrkor, alltså serber som bodde i Bosnien, gavs sig på och jagade ut kroaterna och muslimerna som bodde där.⁶⁹

2.3.2 Konsekvenserna av konflikterna

Händelserna i Srebrenica fick fler länder i väst att engagera sig i konflikten. Flera trupper sändes ut för att understödja de redan stationerade FN-soldaterna.⁷⁰ Det gick så långt att NATO beslutade om att utföra diverse bombningar på serbiska styrkor. Samtidigt så började de kroatiska styrkorna byggas upp rejält och började vinna allt fler strider mot serberna. Serbien började nu att backa från många av sina vunna territorium.⁷¹ Vapenvila uppstod senare i oktober 1995.⁷²

Fredsavtalet som skulle gälla för Jugoslavien kallades för Daytonavtalet. I detta beslutades det att bland annat att Bosnien skulle ses som en stat bestående av två självstyrande delar, en serbisk och en Bosnisk-kroatisk del. Avtalet innehöll även att provinsen Kosovo ej sågs som självständig, vilket spädde på den redan oroliga stämningen mellan kosovoalbanerna och serberna.⁷³ 1998 drog stridigheterna mellan Serbien och Kosovo igång på riktigt. Albanerna, som bodde i Kosova, gjorde starkt motstånd i protest mot det serbiska styre som rådde i provinsen. NATO fick ännu en gång bistå med hjälp, bland annat genom ytterligare bombningar mot serbiska trupper.⁷⁴ Kosovokriget medförde att cirka 50 procent av den albanska befolkningen tvingades att fly från provinsen och flera tusen döda bland soldaterna men även hos de civila.⁷⁵ 1999 tvingades så småningom Serbien till reträtt då de mötte allt för hårt motstånd, både från Kosovo men även från NATO. 2008 förklarade Kosovo sig som

⁶⁷ *Nationalencyklopedin*, ”Jugoslaviska krigen.”

⁶⁸ Lundestad 2015, 153–154.

⁶⁹ Levandehistoria.se, ”Srebrenica.”

⁷⁰ *Nationalencyklopedin*, ”Jugoslaviska krigen.”

⁷¹ Lundestad 2015, 153–154.

⁷² *Nationalencyklopedin*, ”Jugoslaviska krigen.”

⁷³ *Nationalencyklopedin*, ”Jugoslaviska krigen.”

⁷⁴ Lundestad 2015, 153–154.

⁷⁵ *Nationalencyklopedin*, ”Jugoslaviska krigen.”

självständigt vilket erkändes av flertalet länder, däribland Sverige. Serbien och Ryssland däremot har ännu inte erkänt Kosovos självständighet.⁷⁶

Figur 1. Karta över hur Jugoslavien såg ut samt republikernas gränslinjer.⁷⁷

3. Läroböckernas presenterade fakta

För att underlätta för läsaren har jag valt att presentera resultatet under olika kategorier, se nedan, istället för att presentera varje lärobok var för sig. Syftet är att läsaren skall slippa hoppa fram och tillbaka i texten för att sedan jämföra innehållet i böckerna. Läsaren kan därför direkt notera eventuella skillnader, om exempelvis framställningen av Tito, som uppsatsen behandlat. Objektiviteten kommer vara av största vikt när resultaten presenteras. För att göra det tydligare för läsaren så kommer en hel del citat att användas då läsaren inte läroböckerna framför sig.

3.1 Framställningen av krigens bakgrund i läroböckerna

Hur det egentligen började och hur långt bak i tiden man väljer att gå för att kunna återberätta konflikten skiljer sig från bok till bok. I *Levande historia 7–9* förklarar man kort om hur Jugoslavien bildades 1918 och hur detta bidrog till en konflikt mellan folkgrupperna. Boken menar att landet bildades i syfte att kunna försvara sig från andra ”stormakter som sökte öka sitt inflytande i området”.⁷⁸ Vilka dessa stormakter var nämns inte. Sovjetunionen och

⁷⁶ Globalis, ”Kosovo.”

⁷⁷ SO-rummet, ”Jugoslaviens upplösning.”

⁷⁸ Hildingson Lars & Kaj. 2013. *Levande Historia: Stadiebok 7–9*. Stockholm: Natur och Kultur. S. 398.

kommunismen nämns däremot i meningen efter. Boken förklarar att när dessa två föll så ökade kraven från de olika folkgrupperna. ”Många tyckte att det inte fanns någon anledning att hålla samman, eftersom de hot som varit orsaken till att Jugoslavien bildats inte fanns längre”.⁷⁹ När de olika republikerna började yrka på sin självständighet 1992 så blev det en konflikt mellan dessa och Serbien samt Montenegro. Kommunismens samt Sovjetunionens fall och bildandet av Jugoslavien som omfattades av olika folkgrupper framstår som mest betydande för inbördeskrigets bakgrund.

I *Utkik Historia* får vi även där ta del av att Jugoslavien bildades efter första världskriget. Dock så skriver de inte varför det bildades, till skillnad från *Levande Historia* 7–9. Boken poängtera i kapitlets inledning att detta var en territoriell konflikt. Man förklarar hur ”nationalistiska serber”⁸⁰ längtade efter ett stor-Serbien och såg då Jugoslavien som en chans till att samla alla serber under ett och samma land. Innan själva krigsutbrottet så väljer boken att även stanna upp vid andra världskriget. Här beskrivs *Ustasa*, ”en fascistisk och nationalistisk organisation”⁸¹, och hur de tillsammans med tyskarna förgrep sig på befolkningen och specifika grupper för att fördriva dem ut ur det nya landet. Bland annat serber och judar råkade illa ut. Boken förklarar även att när Tyskland förlorade andra världskriget så hämnades serbiska motståndsmän på kroaterna. Läsaren får alltså här exempel på varför olika folkgrupper avskydde varandra.⁸²

Titos död samt Sovjetunionens upplösning ses också som faktorer till krigens bakgrund enligt *Utkik Historia*. När Tito dog så började kommunistpartiet sakta tappa kontrollen. Här lyfts de ekonomiska problemen upp som en förklaring till den minskade kontrollen. När Sovjetunionen gick under ledde det till att flera av diktaturerna föll samman. Då ”vaknade de nationalistiska tankarna igen.”⁸³ En som utnyttjade den växande nationalismen var *Slobodan Milosevic*. Genom att hålla ett tal på *Trastfältet* i Kosovo 1989, om hur serberna slogs mot turkarna för 600 år sedan, ville han legitimera serbernas ställning i Kosovo. Boken nämner i slutet av stycket ”att mötet på Trastfältet 1989 blev början till slutet för Jugoslavien.”⁸⁴ Sammanfattningsvis så menar boken att nationalismen, Titos död samt Sovjetunionens fall ses som orsaker till kriget.

⁷⁹ Hildingson Lars, Kaj 2013, 398.

⁸⁰ Nilsson, Erik. Olofsson, Hans. Uppström, Rolf. 2013. *Utkik Historia grundbok*. Malmö: Gleerups. S. 322.

⁸¹ Nilsson, Olofsson & Uppström 2013, 321.

⁸² Nilsson, Olofsson & Uppström 2013, 321–322.

⁸³ Nilsson, Olofsson & Uppström 2013, 322.

⁸⁴ Nilsson, Olofsson & Uppström 2013, 322–323.

Likt det tidigare nämnda böckerna så väljer även *Historia åk 7–9 B* att förklara Jugoslaviens bildning ”som en direkt följd av första världskriget.”⁸⁵ Man förklarar även spänningarna som fanns mellan de olika folkgrupperna. Josip Broz, Tito, beskrivs som landets förenande kraft. ”Motsättningarna som hållits i schack av Tito kom nu upp till ytan och underblåstes av politiska ledare som Slobodan Milosevic i Serbien och Franjo Tudjman i Kroatien.”⁸⁶ Här redogörs även Milosevic nationalistiska inriktning. Det var alltså tack vare Tito som Jugoslavien kunde hållas samman. Precis som i föregående böcker så beskrivs Sovjetunionens fall och när de östeuropeiska länderna bröt sig fria som en bidragande faktor till konflikten. Detta i sin tur ledde till att flera delrepubliker ville bli självständiga.⁸⁷ Titos död, Sovjetunionens fall och den nationalistiska politiken presenteras som inbördeskrigets bakgrund.

SOS Historia är den bok som ger minst information och detaljer gällande krigens bakgrund. Man har istället valt att fokusera på själva händelseförloppet. Författarna till boken beskriver att ”efter kommunismens fall blossade gammalt hat och fiendskap mellan de olika folkgrupperna upp.”⁸⁸ Likt de tidigare läroböckerna som har diskuterats har man även här valt att lyfta fram kommunismens roll i bakgrunden till konflikten. I *SOS Historia* har man även valt att förklara bakgrunden i slutet av kapitlet. Precis som i *Historia åk 7–9 B* så lyfter man även här fram Slobodan Milosevic och Franjo Tudjman som viktiga aktörer. Dock så väljer *SOS Historia* att tona ner nationalismens roll. Man skriver istället om hur de ville ”rycka åt sig så mycket land och så mycket makt som möjligt” och hur ”politikerna hetsade till krig”.⁸⁹ Vidare så förklaras det att bakgrunden till att politikerna uppmuntrade det egna folket till krig var på grund av de ekonomiska svårigheterna. Man ville få befolkningen att tänka på annat.⁹⁰ För att sammanfatta så kan man tolka det som att kommunismens fall och ledare som ville roffa åt sig så mycket land och makt som möjligt, är bakgrunden till varför inbördeskriget blev ett faktum.

⁸⁵ Molund, Mats. 2011. *Historia åk 7–9 B*. Malmö: INTERSKOL. S. 100.

⁸⁶ Molund. 2011, 101.

⁸⁷ Molund. 2011, 101.

⁸⁸ Ivansson, Elisabeth. Tordai, Mattias. 2012. *Historia: Ämnesboken*. Stockholm: LIBER AB. S. 383.

⁸⁹ Ivansson & Tordai 2012, 386.

⁹⁰ Ivansson & Tordai 2012, 383.

Bakgrund- förklaring	Titos död	Nationalismen	Ustasa	Ledarna	Sovjetunionens/kommunismens fall
Läroböcker					
<i>Levande Historia</i>					JA
<i>Historia Åk 7–9</i>	JA	JA		JA	JA
<i>Utkik Historia</i>	JA	JA	JA	JA	JA
<i>SOS-Historia</i>				JA	JA

Tabell 1. Sammanfattning över hur läroböckerna presenterar krigens bakgrund.

3.2 Nyckelpersoner i krigen

Beskrivningarna om de olika aktörerna i konflikten varierar en hel del mellan böckerna. Hur mycket plats varje aktör tar samt i vilka sammanhang de benämns i har varit centrala frågeställningar till denna del i uppsatsen. För att jämförelsen ska bli så tydlig som möjlig har aktörerna punktats upp för att sedan jämföra hur läroböckernas skildringar skiljer sig åt.

3.2.1 Slobodan Milosevic

Milosevic nämns i samtliga böcker. I *Levande historia 7–9* så kan man notera en mer passiv ställning till Milosevic roll. ”Västvärlden lade största skulden för kriget på regeringen i Belgrad och dess ledare *Slobodan Milosevic*”.⁹¹ Boken väljer att inte ta ställning då de förklarar vad Västvärlden gjorde. Notera även att hans titel är *ledare*. Det som boken har lagt mest fokus på, gällande aktören i fråga, är Milosevics öde efter kriget. Hur han störtades efter att folket misstänkte valfusk och sedan utelämnades till den internationella domstolen i Haag är det boken har lagt vikt på. Han nämns inte i händelseförloppen.

SOS Historia har valt att utelämna alla aktörer vid namn när de beskriver händelseförloppen för inbördeskrigen. Istället har man valt att diskutera om varför kriget bröt ut under sista sidan i kapitlet och nämner där några namn, bland annat Slobodan Milosevic. Boken har valt att förklara krigsutbrottet genom att peka ”på de politiker som kom till makten när landet

⁹¹ Hildingsson, Lars & Kai 2013, 398.

splittrades”.⁹² Man kan också läsa att de till stor del var gamla kommunistledare som satt vid makten trots att kommunistpartiet försvann 1989. Milosevic beskrivs som en ledare vars syfte var att ”rycka åt sig så mycket land och så mycket makt som möjligt.”⁹³ Genom att politikerna uppmanade folket till att kriga så byttes fokus från fattigdom och arbetslöshet till fienden utanför, enligt läroboken *SOS Historia*. Hans titel här är *president*.

Som tidigare nämnt så har *Historia åk 7–9* valt att lyfta fram Milosevic nationalistiska politik. Boken beskriver även Milosevic makt. ”Den jugoslaviska armén kontrollerades helt av Serbiens president Slobodan Milosevic som kämpade för att återupprätta serbernas betydelse.”⁹⁴ Man förklarar även att ”drömmen om ett storserbiskt rike levde kvar – drömmen som hade startat första världskriget och som nu fick förödande konsekvenser.”⁹⁵ Detta kan tolkas som att Milosevic fortfarande ville förverkliga denna dröm. Notera att hans titel är president. Milosevic nämns återigen i krigens slutskede: hur han skrev under fredsuppgörelsen och även att han utelämnades till Haag men att han dog innan själva domen skrivs kort om i boken.⁹⁶

När det kommer till *Utkik Historia* har man valt att presentera aktören i fråga enligt följande: ”Genom att helt byta ut sin socialistiska ideologi mot en nationalistisk kunde de hoppas på att bli mer populära i den egna folkgruppen. Serbiens president Slobodan Milosevic utnyttjade exempelvis spänningarna mellan folkgrupperna i Kosovo, ett serbiskt landskap där de flesta av invånarna var albaner.”⁹⁷ Boken lägger här, precis som *Historia åk 7–9 B*, fokus på Milosevic nationalistiska politik. Författarna har även tagit med händelserna på *Trastfältet 1989* för att ge exempel på hur han utnyttjade nationalismen. Trastfältet 1989 var ”ett nationalistiskt massmöte med omkring en miljon deltagare för att på plats och ställe fira 600-årsminnet av ett militärt slag mellan serber och turkar på Trastfältet i centrala Kosovo.”⁹⁸ Milosevic legitimerade där serbernas ställning på Kosovo. Han beskrivs även som en drivande faktor som skulle stoppa Kroatien och Sloveniens självständighet: ”Detta vägrade Milosevic och den jugoslaviska centralregeringen i Serbien att godta och ett krig utbröt.”⁹⁹ Istället för att enbart skriva om den jugoslaviska centralregeringen så väljer man att nämna Milosevic vid namn.

⁹² Ivansson & Tordai 2012, 386.

⁹³ Ivansson & Tordai 2012, 386.

⁹⁴ Molund. 2011, 101.

⁹⁵ Molund 2011, 101.

⁹⁶ Molund 2011, 102–103.

⁹⁷ Nilsson, Olofsson & Uppström 2013, 322.

⁹⁸ Nilsson, Olofsson & Uppström 2013, 322

⁹⁹ Nilsson, Olofsson & Uppström 2013, 323.

3.2.2 Tito

Josip Broz, eller Tito som han vanligtvis kallas för, benämns i två av de studerade böckerna. I *Utkik Historia* inleds hans beskrivning enligt följande: ”En av de främsta ledarna för motståndet mot tyskarna var Josip Tito (1892–1980), en kroatisk kommunist.”¹⁰⁰ Boken betonar alltså hans ideologiska ställningstagande samt att han var motståndare till tyskarna, som under den här tiden var nazister. Vidare kan vi läsa om vilken typ av ledare Tito verkade vara. ”Efter kriget styrdes hela Jugoslavien som en diktatur under Tito. Under denna tid var det förbjudet att kräva självständighet för någon delstat.”¹⁰¹ Notera att hans titel är *diktator*. Slutligen så kan vi läsa, som tidigare nämnts, att i och med Titos död så kom kommunistpartiet att mer och mer förlora styret.

Den andra boken som väljer att skriva om Tito är *Historia åk 7–9 B*. Han introduceras enligt följande: ”Kommunistpartiets ledare Tito (Josip Broz) tog makten 1945 och den Socialistiska Förbundsrepubliken Jugoslavien bildades med sex delrepubliker, varav Serbien var den största.”¹⁰² Sista meningen på sidan lyder: ”Tito gav stort självstyre till republikerna.”¹⁰³ Här kan man notera en skillnad mellan de två läroböckerna. Precis som föregående lärobok väljer man att förklara att ”efter diktatorn Titos död 1980 började Jugoslavien falla sönder. Motsättningarna som hållits i schack av Tito kom nu upp till ytan och underblåstes av politiska ledare som Slobodan Milosevic i Serbien och Franjo Tudjman i Kroatien.”¹⁰⁴ Här kan två saker noteras. Hans får titeln *diktator* och han framstår även som den enda person som kunde behålla freden mellan folkgrupperna.

3.2.3 Biljana Plavsic

Plavsic benämns, precis som i fallet med Tito, i enbart två av de studerade böckerna. I detta fall så gäller det även här läroböckerna *Utkik Historia* och *Historia åk 7–9 B*. Båda böckerna har valt att presentera information om Plavsic med en bild och tillhörande text. *Historia åk 7–9 B* skriver även två meningar om henne i slutet av kapitlet. ”Republiken Srpskas president Biljana Plavsic dömdes till elva års fängelse som hon avtjänade på Hinseberg i Sverige. Hon frigavs

¹⁰⁰ Nilsson, Olofsson & Uppström 2013, 322.

¹⁰¹ Nilsson, Olofsson & Uppström 2013, 322.

¹⁰² Molund 2011, 100.

¹⁰³ Molund 2011, 100.

¹⁰⁴ Molund 2011, 101.

2009 och återvände till Serbien.”¹⁰⁵ Hon får här titeln *president*. Liknande information får man om Plavsic i den tillhörande texten till bilden i *Utkik Historia*. I *Historia åk 7–9 B* finns en bild med tillhörande text och genom den får man även veta att ”hon företrädde en extremt nationalistisk politik.”¹⁰⁶

3.2.4 Franjo Tudjman

Tudjman benämns bara i korta drag i två av läroböckerna. I *Historia Åk 7–9 B* så omskrivs han och Milosevic enligt följande: ”Motsättningarna som hållits i schack av Tito kom nu upp till ytan och underblåstes av politiska ledare som Slobodan Milosevic i Serbien och Franjo Tudjman i Kroatien.”¹⁰⁷ Vi får alltså veta att han var ledare i Kroatien samt att han var en drivande faktor till att öka fientligheten folkgrupperna mellan.

SOS Historia har, precis som föregående bok, valt att presentera Tudjman tillsammans med Milosevic. ”När Jugoslavien splittrades ville män som presidenterna Slobodan Milosevic i Serbien och Franjo Tudjman i Kroatien rycka åt sig så mycket land och så mycket makt som möjligt. För att få sina befolkningars stöd tog de till ett gammalt trick: att vända folkets vrede mot en fiende utifrån.”¹⁰⁸ Även här skriver man om hur Tudjman ville öka hatet mellan folkgrupperna.

3.2.5 Ratko Mladic och Radovan Karadzic

Då båda aktörerna förekommer i en och samma bok och bara i ett fåtal meningar underlättar det för läsaren att sätta dem under samma rubrik. *Historia åk 7–9 B* är den enda av läroböckerna som väljer att nämna Mladic och Karadzic. ”Radovan Karadzic som tillhörde den högsta ledningen i Republiken Srpskas greps 2008 av serbiska myndigheter och utlämnades till krigsförbrytartribunalen i Haag. Han har ännu inte fått sin dom. Ratko Mladic är ännu på fri fot (2011).”¹⁰⁹ Boken har valt att sätta in ett årtal på när den här informationen skrevs in så att det inte blir några missförstånd för eleverna som läser boken efter 2011.

¹⁰⁵ Molund 2011, 103.

¹⁰⁶ Molund 2011, 103.

¹⁰⁷ Molund 2011, 101.

¹⁰⁸ Ivansson & Tordai 2012, 386.

¹⁰⁹ Molund 2011, 103.

Aktörer Läroböcker	Tito	Slobodan Milosevic	Franjo Tudjman	Biljana Plavsic	Ratko Mladic	Radovan Karadzic
Levande historia		JA				
Utkik Historia	JA	JA		JA		
Historia Åk 7–9 B	JA	JA	JA	JA	JA	JA
SOS Historia		JA	JA			

Tabell 2. En uppställning över vilka aktörer som benämns i diverse läroböcker.

3.3 Krigen

Då bakgrunden i de olika läroböckerna har redovisats är det på sin plats att redogöra för själva krigsutbrottet samt konsekvenserna av krigen. För att det ska bli så tydligt som möjligt för läsaren har jag valt att dela upp händelseförloppet enligt följande: 1) Hur krigen startades, 2) händelser och 3) vilka konsekvenser krigen fick. Antalet döda med mera kommer presenteras i en tabell i slutet av stycket.

3.3.1 Hur krigen startades

Levande Historia förklarar att krigen startade 1992. ”Republikerna Slovenien och Kroatien ville bryta sig ut och bilda självständiga stater. Det ville också Bosnien-Hercegovina och Makedonien.”¹¹⁰ Boken menar alltså att alla dessa republiker ville uppnå självständighet ungefär samtidigt. Detta kan tolkas som att Kroatien och Slovenien började men det kan även tolkas som att alla bedrev kampen om självständighet under samma period. Den utlösande faktorn till krigen beskrivs i meningen efter. ”Republikerna Serbien och Montenegro var emot, och blodiga strider utbröt när de försökte stoppa utbrytningen.”¹¹¹ Serbien och Montenegro ses alltså som drivande faktorer till att konflikten blev ett faktum.

Historia åk 7–9 B väljer att enbart beskriva två republikers självständighet gällande starten till krigen. ”I avvaktan på en lösning utropade Slovenien och Kroatien sig självständiga år 1991.”¹¹²

¹¹⁰ Hildingson Lars & Kaj 2013, 398.

¹¹¹ Hildingson Lars & Kaj 2013, 398.

¹¹² Molund 2011, 101.

Självständigheterna ses här som en viktig faktor till att krigen bröt ut. Notera även att året är 1991. Vidare förklaras det att ”den jugoslaviska armén som dominerades av serber anföll Slovenien men drog sig snabbt ur eftersom det inte fanns någon stor serbisk minoritet där. Det fanns det däremot i Kroatien.”¹¹³ Här blir Serbien drivande till att krigen startades. Notera även att här kan det tolkas som att Serbien enbart ville sydda sitt folk, alltså serberna.

Utkik Historia har, precis som föregående bok, valt att lyfta fram Kroatiens och Sloveniens självständighet 1991 som en faktor till att krigen startades: ”Detta vägrade Milosevic och den jugoslaviska centralregeringen i Serbien att godta och ett krig utbröt.”¹¹⁴ Både Milosevic och Serbien kan tolkas som den drivande faktorn till att krigen bröt ut. Istället för att enbart nämna ett lands handlingar så väljer man att även lyfta fram en aktör som delaktig till krigsutbrottet.

SOS Historia har en mer neutral framställning av starten till krigen: ”Striderna började 1991. Då ville några delrepubliker bryta sig ur Jugoslavien och bli självständiga stater.”¹¹⁵ Läsaren får alltså inte veta vilka republiker som ville bli självständiga. Boken har istället valt att dela upp konflikten. På nästkommande sida så kan man läsa om *Bosnienkriget*. Även här är det svårt att hitta en drivande aktör till krigens start. ”Blodigast och mest långvarigt blev krigets i delrepubliken i Bosnien. Det bröt ut år 1992.”¹¹⁶ Mer information om starten på krigen får inte läsaren.

3.3.2 Kosovokrigen

I denna rubrik så handlar det främst om att redogöra för händelserna i Kosovo. Läroböckerna har valt presentera dessa under olika förlopp. Ibland inkluderas Kosovo i Jugoslavienkrigen och ibland får Kosovo en egen rubrik. Det är därför rimligt att fokusera på hur detta området framställs i böckerna, då med fokus på starten av konflikten på Kosovo. Utöver Kosovo så kommer självklart andra händelser som dyker upp i böckerna att presenteras.

Levande Historia väljer att presentera händelserna i Kosovo under rubriken *Milosevic störtas*. ”I slutet av 1990-talet utbröt nya strider i provinsen Kosovo. Där var de flesta invånarna albaner,

¹¹³ Molund 2011, 101.

¹¹⁴ Nilsson, Olofsson & Uppström 2013, 323.

¹¹⁵ Ivansson & Tordai 2012, 383.

¹¹⁶ Ivansson & Tordai 2012, 384.

men området tillhörde Serbien. Regeringen i Belgrad anklagade albanerna för att försöka bryta loss Kosovo med våld och skickade militärer och andra styrkor till området.”¹¹⁷ Inga specifika årtal skrivs. Texten belyser inte enbart en aktör som drivande utan ger också en förklaring till varför serberna skickade militären mot Kosovo. Konflikten slut förklaras genom att ”USA och andra västländer bombade Jugoslavien och Belgrad.”¹¹⁸ Efter detta så fick Kosovo lämnas ifred. I slutet av kapitlet nämner man även Kosovos självständighet 2008.

Efter att serberna skrev på Daytonavtalet 1995 så skriver *Historia åk 7–9 B* följande: ”Kriget fortsatte då i Kosovo. NATO hotade att ingripa och 1999 angrep NATO militära mål i Serbien och Kosovo.”¹¹⁹ Varför striderna fortsatte eller började i Kosovo omtalas inte. Inga exakta årtal om när det började står inte heller. Här får Serbien däremot en mer drivande roll. ”Samtidigt satte serbiska styrkor igång en våldsamt offensiv mot städer och byar i Kosovo.”¹²⁰ Vidare kan man läsa om att människorna fick utstå bland annat mord och nedbrända hus. Serbien framstår alltså som drivande till hemsigheterna i denna bok. Här kan även poängteras att man skriver om NATO och inte USA med flera. Kosovos självständighet 2008 benämns i slutet av kapitlet. Begrepp som *etnisk rensning* förekommer, dock före berättandet av Kosovo, när boken förklarar hur stridigheterna blev värre och värre. Man väljer att inte anklaga enbart en part: ”Folkmord – etnisk rensning – begicks av alla sidor i detta krig på europeisk mark.”¹²¹

I *SOS Historia* får Kosovo en egen rubrik. Här benämns det som ett eget krig som startade 1998. ”Kosovo tillhörde Serbien, men de flesta som bor där är albaner. När en kosovoalbansk gerilla började kämpa för att göra Kosovo till ett självständigt land ledde det till krig mot serbiska trupper.”¹²² Här är alltså Kosovo drivande till starten av kriget. Natos bombningar nämns även här i boken. Dock så skriver man om hur de ”bombade mål i Serbiens huvudstad Belgrad”¹²³ och inte någon annanstans. Kosovos självständighet nämns även här. Här beskrivs också serbernas missnöje över självständigheten då det fortfarande bor en hel del serber i Kosovo. ”Dessutom ser många människor i Serbien Kosovo som platsen där det serbiska folket en gång kom ifrån, det serbiska folkets vagga.”¹²⁴

¹¹⁷ Hildingson Lars & Kaj 2013, 398.

¹¹⁸ Hildingson Lars & Kaj 2013, 398.

¹¹⁹ Molund 2011, 102.

¹²⁰ Molund 2011, 102.

¹²¹ Molund 2011, 101.

¹²² Ivansson & Tordai 2012, 385.

¹²³ Ivansson & Tordai 2012, 385.

¹²⁴ Ivansson & Tordai 2012, 385.

Utkik Historia är den lärobok som väljer att lyfta fram flest händelser. Till att börja med så får även här Kosovo en egen rubrik. ”Efter 1995 blossade våldet åter upp, nu i Kosovo som hört till Serbien sedan början av 1900-talet, men där majoriteten av befolkningen som sagt är albaner.”¹²⁵ Inga specifika årtal när själv stridigheterna började eller när Kosovo började tillhöra Serbien nämns inte. Likt föregående bok så skriver man: ”När en albansk gerillagrupp försökte ta kontroll över området med målet att skapa en egen stat i Kosovo svarade den serbiska regeringen med att skicka sin armé.”¹²⁶ Kosovo framställs även här som drivande till konfliktens start. NATO eller USA nämns inte under konfliktens slutskede. ”En stor del av den albanska befolkningen hann drivas på flykt innan FN-ledda trupper och flyganfall mot Serbiens huvudstad Belgrad återigen tvingade fram ett slut på striderna.”¹²⁷ Här är det FN som enbart bombar Belgrad. Värt att nämna är att FN:s roll efter kriget framställs som väldigt viktig. ”Utan FN:s övervakning skulle antagligen striderna starta igen både här och på flera andra ställen i före detta Jugoslavien.”¹²⁸ Boken gör alltså ett antagande. Istället för att skriva att de bevarade freden så väljer man att skriva vad som skulle hänt ifall FN inte var närvarande.

Förutom kriget i Kosovo så lyfter man fram andra händelser. *Ustasa* och *Trastfältet* är händelser som tagits upp i tidigare avsnitt i uppsatsen och kommer därför inte att redogöras ytterligare. Precis som i *Historia åk 7–9 B* så nämner man även här *etnisk rensning*. ”Genom så kallad etnisk rensning tvingade soldater på båda sidor människor att lämna sina hem”.¹²⁹

3.3.3 Konsekvenserna

Det som är intressant att undersöka här är antalet omkomna, hur många som tvingades fly och hur många av flyktingarna som kom till Sverige. Det finns en viss skillnad gällande läroböckernas siffror, inte minst när de skriver om antalet flyktingar under kriget. För att göra det så klart och tydligt som möjligt kommer siffrorna att ställas upp i en tabell (se nedan).

¹²⁵ Nilsson, Olofsson & Uppström 2013, 323

¹²⁶ Nilsson, Olofsson & Uppström 2013, 323.

¹²⁷ Nilsson, Olofsson & Uppström 2013, 323–324.

¹²⁸ Nilsson, Olofsson & Uppström 2013, 324.

¹²⁹ Nilsson, Olofsson & Uppström 2013, 323.

Antal Läroböcker	Döda	Flyktingar	Flydde till Sverige
Levande Historia ¹³⁰	”Hundratusentals människor fördrevs (...) eller mördades...”	X	X
Utkik Historia ¹³¹	100 000	”Mer än 2 miljoner”	80 000
Historia åk 7–9 B ¹³²	Mer än 150 000	”Hundratusentals”	”Hundratusentals människor tvingades fly (...) bland annat till Sverige.
SOS Historia ¹³³	”Hundratusentals”	4 miljoner	”Runt om i världen, däribland Sverige, finns hundratusentals flyktingar...”

Tabell 3. En uppställning över de siffror som benämns i läroböckerna.

4. Analys av läroböckernas faktainnehåll

Här kommer de mest framträdande skillnaderna att analyseras. Det är framförallt den kvantitativa- och den kvalitativa innehållsanalysen som bidragit till att skillnader kan utläsas från diverse böcker. Genom bland annat tabellerna så kan man direkt peka ut hur ofta eller hur sällan en viss typ av fakta presenteras. När det kommer till framställningen av de olika aktörerna så kommer diskursteorin att spela en stor roll. Det är genom denna teori man kan utläsa eventuella diskurser, vilket kommer resultera i att man kan observera eventuella skillnader mellan framställningarna. För att belysa hur läroböckerna framställer krigen väljer jag i analysdelen att diskutera skillnader som särskilt sticker ut.

4.1 Framställningen av krigens bakgrund

Gemensamt för samtliga böcker är beskrivningen av Sovjetunionens eller kommunismens fall som bidragande faktorer till att folkgrupperna började se snett på varandra. Det är enbart i *Utkik Historia* som det kopplar samman Sovjetunionens fall till den växande nationalismens hos folket. Värt att bemärka är att begreppet *nationalism* nämns bara i *Utkik Historia* samt i *Historia*

¹³⁰ Hildingson, Kaj & Lars 2013, 398.

¹³¹ Nilsson, Olofsson & Uppström 2013, 324.

¹³² Molund 2011, 103.

¹³³ Ivansson & Tordai 2012, 383, 386.

åk 7–9. I bägge böckerna beskrivs även *Slobodan Milosevic* i samband med nationalismen. Milosevic, serberna eller Serbien framstår oftast som drivande faktorer till krigens utbrott, vilket kommer redovisas mer utförligt längre ner.

Levande Historia 7–9 är ensam om sin förklaring om att folket inte såg någon mening med att vara ett gemensamt land då det ”hot som varit orsaken till att Jugoslavien bildats inte fanns längre.”¹³⁴ Likadant är *Utkik Historia* ensamma om att förklara händelserna på *Trastfältet 1989* som en orsak till oroligheterna mellan folkgrupperna. Det *Utkik Historia* också är unika med i denna undersökning är bakgrundshistorien mellan serbernas och kroaternas hat mot varandra. Som tidigare nämnt så beskrivs organisationen *Ustasa* som en hemsk grupp som genomförde diverse övergrepp på exempelvis serber. Detta i syfte att driva bort de människor som ”de inte ville ha kvar i sitt nya land.”¹³⁵ Man kan alltså tolka det som att *Utkik Historia* ser det här som en etnisk grundad konflikt då man väljer att lägga fokus på fiendligheten mellan folkgrupperna som bakgrunden till krigen.

Här kan man prata om en stor variation i den didaktiska kommunikationskedjan. Som tidigare nämnt så handlar denna kedja om *vilken* historia som berättas, *hur* den berättas samt för *vem* den berättas. Det är i framförallt i de två förstnämnda det uppstår olikheter. *Utkik Historia* erbjuder en mer komplex kommunikationskedja vilket kan leda till att eleverna antingen får en djupare förståelse för konflikten eller att de riskerar att bli förvirrade då det är så pass många händelser som leder till krigsutbrottet. De resterade böckerna är inte lika djupgående men eleverna, som självfallet blir mottagaren i kedjan, får istället en snabb insikt i konfliktens bakgrund.

Bakgrunden till konflikten i Kosovo förklarar läroböckerna nästintill likadant. Undantaget är *Historia åk 7–9 B* som väljer att inte beskriva vad som egentligen gjorde att stridigheterna började där. Läsaren får veta att ”kriget fortsatte då i Kosovo.”¹³⁶ Läsaren kan alltså tolka texten som att samma grupper av människor, med samma motiv, bara förflyttade sig till en annan plats, nämligen Kosovo.

¹³⁴ Hildingson Lars & Kaj 2013, 398.

¹³⁵ Nilsson, Olofsson & Uppström 2013, 321.

¹³⁶ Molund 2011, 102.

Titos död redogörs i både *Utkik Historia* samt i *Historia åk 7–9 B* som en bakgrundsorsak till att det blev krig i Jugoslavien. Vidare redogörelse kommer att göras under rubriken ”Framställningen av aktörerna”.

4.2 Framställningen av aktörerna

Det man kan notera från Tabell 2 är att det finns en skillnad gällande vilka aktörer som benämns i diverse läroböcker. *Historia åk 7–9 B* är den bok som valt att lyfta fram absolut flest aktörer. Dock så benämns alla, förutom Tito och Milosevic, i mycket korta drag. Det kan alltså tolkas som att Tito och Milosevic är de lite ”viktigare” aktörerna till skillnad från resten. Läsaren får i alla fall en uppfattning om att det rörde sig om en hel del andra personer utöver Tito och Milosevic.

Slobodan Milosevic är den aktör som förekommer i samtliga läroböcker. Milosevic, eller serberna, har under en lång period alltid målats upp som den drivande faktorn och orsaken till att kriget bröt ut. Detta visar även Cakic i sitt arbete.¹³⁷ De studerade läroböckerna visar även här hur Milosevic på något sätt förknippas till krigsutbrotten. Dock så framställs han på olika sätt. I *Levande Historia* så nämner man, se resultat, att han skuldbelades av västvärlden samt att han blev avsatt och utelämnad till Haag. Milosevic som person beskrivs inte som en drivande aktör gällande händelseförloppet i denna lärobok, men boken lägger ändå fram att hans skuldbelades för kriget. Denna framställningen skiljer sig åt från andra läroböcker, framförallt *Historia åk 7–9 B*. Här är man noga med att peka ut honom som enväldig ledare över den jugoslaviska armén och att han ville ”återupprätta serbernas betydelse.”¹³⁸

Nodalpunkten blir i det här fallet Milosevic, som många gånger tolkas som en drivande aktör till kriget. Beroende på hur nodalpunkten sätts in i ekvivalenskedjan kan nodalpunkten få olika betydelser. Med andra ord så har Milosevic placerats i olika sammanhang hos de olika läroböckerna vilket resulterar i att eleverna får olika uppfattningar över hur Milosevic var som ledare. Som nämnts ovan så väljer *SOS Historia* att exkludera Milosevic från händelseförloppen medan man i *Historia åk 7–9 B* väljer att inkludera honom, då med tydliga beskrivningar som nämnts i paragrafen ovan. Här kan man prata om att böckernas *transitivitet* skiljer sig åt då händelseförloppen i *SOS Historia* får en mer passiv form då inget subjekt direkt sätts in i

¹³⁷ Cakic 2015, 33.

¹³⁸ Molund 2011, 101.

förloppen. Till skillnad från i *Historia åk 7–9 B* där Milosevic som aktör, blir subjektet. I *Historia åk 7–9 B* kan man även notera en diskurs mot Plavsic där man skriver att hon tillhörde ”ett extremt nationalistiskt parti.”¹³⁹ Att använda ordet *extremt* uppfattas inte direkt om en ”neutral” beskrivning då nationalismen nu får en annan ton.

Aktören som enbart benämns i två läroböcker men ändå benämns i större utsträckning, sett till de andra böckerna, är Tito. *Historia åk 7–9 B* och *Utkik Historia* har valt att beskriva honom olika. Som man kan se i resultatet så är böckerna oense sett till Titos inställning till delrepublikernas självständighet. I *Historia åk 7–9 B* så skriver man att ”Tito gav stort självstyre till republikerna”¹⁴⁰, medan man i *Utkik Historia* skriver ”under denna tid var det förbjudet att kräva självständighet för någon delstat.”¹⁴¹ Här får man olika uppfattningar om hur Tito var som diktator. Värt att tillägga är att båda böckerna skriver att Jugoslavien började fallera i och med Titos död.

Man kan säga att begreppet *diktator* blir i det här fallet nodalpunkten. Titeln skrivs i båda böckerna, men han framställs som en mer ”givmild diktator” i *Historia åk 7–9* jämfört med *Utkik Historia*. Ekvivalenskedjan skiljer sig även här åt mellan böckerna, sett till vilket sammanhang begreppet diktator placeras. Man kan alltså prata om en Tito-vänlig diskurs och en lite mer Tito-fientlig diskurs.

Franko Tjudjman nämns som sagt enbart två gånger, då i samband med Milosevic. Man får ingen vidare information om honom. En slutsats man kan dra av detta är att Tjudjman enbart nämns i syfte att ge läsaren flera exempel på aktörer som förespråkade nationalismen samt som ville utöka sin makt.

För att göra det extra tydligt för läsaren så har två tabeller gjorts för att visa vilken titel Milosevic och Tito har fått i de olika läroböckerna (se nästa nedan).

¹³⁹ Molund 2011, 103.

¹⁴⁰ Molund 2011, 100.

¹⁴¹ Nilsson, Olofsson & Uppström 2013, 322.

Läroböcker	Titel	President	Ledare	Diktator
	<i>Levande Historia</i>			
	<i>Utkik Historia</i>			JA
	<i>Historia åk 7–9 B</i>			JA
	<i>SOS Historia</i>			

Tabell 4. Uppställning över vilken titel Tito får i respektive bok.

Läroböcker	Titel	President	Ledare	Diktator
	<i>Levande Historia</i>		JA	
	<i>Utkik Historia</i>	JA		
	<i>Historia åk 7–9 B</i>	JA	JA	
	<i>SOS Historia</i>	JA		

Tabell 5. Uppställning över vilken titel Milosevic får i respektive bok.

4.3 Krigens start

Genom den kvantitativa innehållsanalysen kan man utläsa en hel del skillnader gällande årtal och andra siffror. Vissa undviker att skriva om exakta årtal medan andra gör tvärtom. I exempelvis *Levande Historia* kan man tolka det som att allt började 1992 medan man i *SOS Historia* menar att ”striderna började 1991.”¹⁴² Eleverna kan alltså få olika uppfattningar om när krigen egentligen började. Likadant blir det när böckerna skriver om konflikten i Kosovo. *Historia åk 7–9 B* skriver enbart att ”kriget fortsatte då i Kosovo”¹⁴³ för att sedan redogöra för NATO:s angrepp 1999. Man får inget tydligt årtal på när konflikten sattes igång. Samma sak blir det i *Utkik Historia* då man skriver att ”efter 1995 blossade våldet åter upp, nu i Kosovo.”¹⁴⁴

¹⁴² Ivansson & Tordai 2012, 383.

¹⁴³ Molund 2011, 102.

¹⁴⁴ Nilsson, Olofsson & Uppström 2013, 323.

Likadant gäller även för *Levande Historia*. Det är i enbart *SOS Historia* man får ett exakt årtal på när striderna började i Kosovo: 1998.

Vad som fick bågaren att rinna över så att ett blodigt inbördeskrig startade förklaras relativt olika. Samtliga böcker skriver på något sätt om hur självständighetsförklaringarna var en stor bidragande faktor till att konflikten blev ett faktum. Intressant att notera är att *SOS Historia* väljer att skriva om att ”några delrepubliker” ville bryta sig ur medan *Levande Historia* skriver att Kroatien, Slovenien, Bosnien och Makedonien ville bryta sig loss från Jugoslavien. En bok exkluderar alla som ville bli självständiga medan en annan inkluderar alla länder sammanhängande utan att peka ut några få. Även här kan man prata om skillnader gällande böckernas transitivitet. *Historia åk 7–9 B* och *Utkik Historia* redogör enbart för Kroatiens och Sloveniens självständighetsförklaringar som påverkan till starten. I alla läroböcker, förutom i *SOS Historia*, så nämner man serbernas missnöje över republikernas yrkan på självständighet vilket gjorde att konflikten blev ett faktum.

4.4 Krigens konsekvenser i läroböckerna

När det kommer till konsekvenserna så har uppsatsens fokus varit att analysera de siffror som presenteras i läroböckerna. I Tabell 3 kan man notera en väsentlig skillnad mellan läroböckernas siffror. Särskilt mellan *SOS Historia* och *Historia åk 7–9 B*. Från 4 miljoner flyktingar till hundratusentals är en väldigt stor differens. Eleverna riskerar här att få helt olika uppfattningar om krigens omfattning. En lärare som använder sig av *SOS Historias* fakta kan exempelvis, för att ge eleverna proportion på antalet, likna flyktingströmmen med nästan halva Sveriges befolkning. Liknande exempel blir svårt att göra med *Historia åk 7–9 B* som lärobok.

4.5 Läroböckerna om etnicitet

Då de olika folkgrupperna gång på gång har belysts i uppsatsen är det rimligt att sammanställa böckernas framställning gällande etnicitet. Begreppet *etnisk rensning* nämns i *Utkik Historia* samt *Historia åk 7–9 B*. Dock så är samtliga böcker överens om att fientligheten mellan folkgrupperna är en bidragande orsak till att konflikten blev ett faktum. I *Utkik Historia* och *Historia åk 7–9 B* är man även noga med att poängtera att etnisk rensning genomfördes av båda eller alla sidor i kriget. Vilket kan vara lämpligt att notera i en lärobok då det ofta är ett känsligt

ämne då man med etnisk rensning kan förklara det som ”tvångsmässig fördrivning av en befolkningsgrupp från ett geografiskt område.”¹⁴⁵ Begreppet blir alltså politiskt laddat vilket kan förklara varför vissa läroböcker väljer att utesluta det.

5. Slutsatser

Utifrån uppsatsens frågeställningar kan man dra en del slutsatser. Det finns flertalet skillnader gällande läroböckernas faktainnehåll. Aktörer och händelser kan framställas på olika sätt och kan till och med variera mellan vad som tas med och inte tas med. Detsamma gäller begreppet *etnisk rensning*. Läroböckerna *Utkik Historia* och *Historia åk 7–9 B* är därför noga med att belysa att etnisk rensning gemfördes av båda sidorna. Resterande böcker beskriver ändå att det finns en fientlighet mellan folkgrupperna men genom att använda begreppet etnisk rensning så får man en brutalare sida av krigen. Genom de olika beskrivningarna kan man dra slutsatsen att läroböckerna inte är helt överens gällande hur man ska förhålla sig gentemot de olika folkgrupperna.

Precis som Gustavsson och Svanström skriver så är det även här aktuellt att ställa frågan: ”Vad är det som inte blir synligt i källan och varför blir det inte synligt?”¹⁴⁶ För att inbördeskriget i forna Jugoslavien ska framställas så opartiskt som möjligt och med korrekta siffror, ställer det höga krav på att läraren inte utesluter viktiga aktörer samt viktiga och avgörande händelser. Det man kan utläsa från resultatet är att det finns läroböcker som är mer sakliga än andra. Extra tydligt blir det när man jämför *SOS Historia* med *Historia åk 7–9 B* då man tydligt kan se skillnader gällande transitivitet. *SOS Historia* väljer att exkludera aktörerna/länderna i händelseförloppen medan *Historia åk 7–9 B* gör det motsatta.

I detta arbete har man även upptäckt att det finns tydliga diskurser mot olika aktörer. Det finns skillnader när det kommer till att framställa vissa personer. En bok har en mer fientlig-diskurs medan en annan har en lite vänligare. Slutsatsen här, och även svaret på två av frågeställningarna, blir att alla läroböcker inte kan ses som sakliga och allsidiga som Lgr 11 menar att undervisningen ska vara. Läroböckerna har begränsat utrymme för att gå in på krigens många komplexa skeenden vilket givetvis försvårar en saklig och allsidig framställning.

¹⁴⁵ *Nationalencyklopedin*, ”etnisk rensning.”

¹⁴⁶ Gustavsson & Svanström 2018, 45.

Samtidigt är beskrivningen om Milosevics fall så pass saklig att hans roll och agerande framställs neutralt. Att skriva att hans intention var att ”återupprätta serbernas betydelse”¹⁴⁷, som i det här fallet i *Historia åk 7–9 B*, förminskar betydelsen av hans politiska agerande och dess konsekvenser i krigens förlopp. Till skillnad från *Levande Historia* där man inte nämner Milosevic vilja/politiska ställning utan fokuserar bara på hans öde efter kriget.

5.1 Läroboken i undervisningen

Precis som Långström skriver så är läroboken väsentlig för många lärare då lektionsplaneringarna oftast utgår ifrån denna. En slutsats man i så fall kan dra här är att historieundervisningen om krigen i Jugoslavien ser mycket olika ut i Sverige beroende på vilken lärobok man följer. Böckernas omfattning samt innehåll, gällande konflikten i Jugoslavien, kan resultera i att lektionerna blir olika långa samt att förståelsen för krigen kan variera. Ammert skriver att läroböckerna ”står i centrum för krav och kritik”,¹⁴⁸ vilket denna uppsats visar att de fortfarande gör. Läroböckerna kommer förmodligen att se annorlunda ut om några år och så länge man ställer höga krav på förlagen så kommer det förhoppningsvis att generera bättre och bättre böcker som är noga med fakta och allsidighet i förmedlandet av historia till eleverna. Att svensk historia ska ta stor plats under lektionerna är givetvis relevant. Dock så bör man lägga en tanke på om hur många som egentligen känner sig som en del av den svenska historieundervisningen då allt fler elever tillkommer till skolorna med en helt annan historia bakom sig.

¹⁴⁷ Molund 2011, 101.

¹⁴⁸ Niklas Ammert i Klas-Göran & Zander 2009, 294.

6. Sammanfattning

Uppsatsen har studerat fyra olika läroböcker från fyra olika förlag där framställningen av inbördeskriget i forna Jugoslavien har varit i fokus. Syftet har varit att undersöka ifall det finns skillnader mellan böckerna och i så fall redogöra för hur mycket de faktiskt skiljer sig åt. Frågeställningarna har fokuserat på läroböckernas faktainnehåll, eventuella diskurser samt om de har varit sakliga och allsidiga. Uppsatsens huvudsakliga resultat visar att det läroböckerna har en hel del skillnader. En bok fokuserar mer på konfliktens bakgrund medan en annan fokuserar mer på själva händelseförloppet. Vilka aktörer som benämns och hur de benämns varierar från bok till bok. I några fall där läroböckerna presenterar samma person får de även olika beskrivningar. Siffror, över exempelvis antalet flyktingar, och årtal är förlagen inte heller överens om. Det som också ska tilläggas är att det faktiskt finns en hel del likheter mellan böckerna. Det är inte direkt som att jämföra äpplen och päron men det är ändå relevant att belysa dessa skillnader.

Det finns utrymme för vidare studier för dessa läroböcker. I samtliga böcker, förutom *Levande Historia*, så förekommer det olika bilder. Allt ifrån bilder på själva aktörerna till bilder som försöker fånga krigets verklighet förekommer. En bildanalys fördjupar förståelsen av innehållet som kommuniceras i böckerna och möjliggör en djupare analys. Dock har varken tid eller uppsatsens totala omfång tillåtit detta. En djupare analys kring böckernas författare hade också varit på sin plats att göra. Vilken yrkesbakgrund har författarna? Är de historiker, didaktiker eller ämneslärare? Har de erfarenhet sedan tidigare när det kommer till författande av läroböcker? Möjligheterna till att expandera denna studie är som sagt många. Då Sverige inte längre har statlig läromedelsgranskning är det fullt relevant att genomföra den här typen av studie. Läraren måste alltid vara källkritisk och det finns möjlighet att komplettera läroboken, dock förutsätter det att hen har tillräckligt med kunskap för att inse behovet därav. Det finns, som resultatet visar, olika framställningar av krigen i forna Jugoslavien. Det finns alltså en risk att andra ”mindre” händelser också kan framställas olika.

Käll- och litteraturförteckning

Primärkällor

Hildingson, Kaj & Hildingson, Lars. 2013. *Levande historia Stadiebok 7–9*. Stockholm: Natur & Kultur.

Ivansson, Elisabeth & Tordai, Mattias. 2012. *SOS Historia: Ämnesboken*. Stockholm: Liber AB.

Molund, Mats. 2011. *Historia åk 7–9 B*. Malmö: INTERSKOL

Nilsson, Erik & Olofsson, Hans & Uppström, Rolf. 2013. *Utkik Historia grundbok*. Malmö: Gleerups Utbildning AB.

Internetkällor

Globalis, Kosovo. (Världsatlas samt digitalt uppslagsverk). (Inget datum för publikation). Avläst 2019-01-02. <https://www.globalis.se/Konflikter/Europa/Kosovo>

Levandehistoria.se. (Inget datum för publikation). Avläst 2018-12-29. <https://www.levandehistoria.se/offer-historien-exemplet-jugoslavien-en-bakgrund/kriget-i-bosnien-hercegovina>

Migrationsverket. 8 januari 2019. Avläst 2019-01-27. <https://www.migrationsverket.se/Om-Migrationsverket/Migration-till-Sverige/Historik.html>

Nationalencyklopedin, etnisk rensning. Avläst 2019-02-15. <https://www-ne-se.proxy.lnu.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/etnisk-rensning>

Nationalencyklopedin, jugoslaviska krigen. Avläst 2018-12-12. <http://www.ne.se.proxy.lnu.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/jugoslaviska-krigen>

Nationalencyklopedin, Jugoslavien. Avläst 2018-12-29

<http://www.ne.se.proxy.lnu.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/jugoslavien>

Nationalencyklopedin, läromedelsgranskning. Avläst 2018-12-29.

<https://www-ne-se.proxy.lnu.se/uppslagsverk/encyklopedi/1%C3%A5ng/1%C3%A4romedelsgranskning>

Nationalencyklopedin, Tito. Avläst 2018-12-29.

<http://www.ne.se.proxy.lnu.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/tito>

Skolverket, ”Redovisning av regeringsuppdrag” 2010. Avläst 2019-01-27.

https://www.skolverket.se/sitevision/proxy/publikationer/svid12_5dfce44715d35a5cdfa2899/55935574/wtpub/ws/skolbok/wpubext/trycksak/Blob/pdf2369.pdf?k=2369

Skolverket, 2011. Avläst 2019-01-27.

<https://www.skolverket.se/undervisning/grundskolan/laroplan-och-kursplaner-for-grundskolan/laroplan-lgr11-for-grundskolan-samt-for-forskoleklassen-och-fritidshemmet>

Skolverket, ”Så använder du läroplanen för grundskolan” 2011.

<https://www.skolverket.se/undervisning/grundskolan/laroplan-och-kursplaner-for-grundskolan/sa-anvander-du-laroplanen-for-grundskolan>

Skolverket, ”Ämnets syfte” 2011.

<https://www.skolverket.se/undervisning/grundskolan/laroplan-och-kursplaner-for-grundskolan/laroplan-lgr11-for-grundskolan-samt-for-forskoleklassen-och-fritidshemmet?url=1530314731%2Fcompulsorycw%2Fjsp%2Fsubject.htm%3FsubjectCode%3DGRGRHIS01%26tos%3Dgr&sv.url=12.5dfce44715d35a5cdfa219f>

SO-rummet, Jugoslaviens upplösning. 6 februari 2019. Avläst 2019-01-27. <https://www.sorummet.se/fakta-artiklar/jugoslaviens-upplosning>

Specialpedagogiska skolmyndigheten. Avläst 2019-02-11.

<https://hittalaromedel.spsm.se/sokresultat/?faceted=SchoolType%7cgs7->

[9!SubjectMultipleHitta%7cHistoria!Medium%7cTryckta_laromedel&sort=bestbet&clickedfilter=SchoolType%7cSubjectMultipleHitta%7cMedium](#)

Statistiska Centralbyrån. 2017. Avläst 2019-01-27. <https://www.scb.se/hitta-statistik/sverige-i-siffror/manniskorna-i-sverige/utrikes-fodda/>

Litteratur

Ammert, Niklas. 2011. *Att spegla världen: Läromedelsstudier i teori och praktik*. Lund: Studentlitteratur AB.

Boréus, Kristina & Bergström, Göran. 2018. *Textens mening och makt: Metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*. Lund: Studentlitteratur AB.

Cakic, Marino. 2015. "Den föränderliga samtidshistorien: En analys av historieläroböckernas beskrivning av orsakerna till Jugoslavienkriget 1991-1995 och Kosovokriget 1998-1999". C-uppsats i Historia vid Högskolan i Halmstad. <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:822456/FULLTEXT01.pdf> (Hämtad 2019-01-27).

Eriksson, Jesper. 2010. "En Historia i förändring: En läromedelsanalys av historieläromedel med fokus på det första världskriget." Examensarbete inom allmänt utbildningsområde vid Uppsala universitet. <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:403723/FULLTEXT01.pdf> (Hämtas 2019-02-11).

Gustavsson, Martin & Svanström, Yvonne. 2018. *Metod: Guide för historiska studier*. Lund: Studentlitteratur.

Harrie Johansson, Anna. 2016. *En granskning av läroböcker i samhällskunskap och historia för åk 7–9 med fokus på rasism, främlingsfientlighet och intolerans*. Stockholm: Forum för levande historia.

Jørgensen Winther, Marianne & Phillips, Louise. 2000. *Diskursanalys som teori och metod*. Lund: Studentlitteratur AB.

Karlsson, Klas-Göran & Zander, Ulf. 2009. *Historien är nu: En introduktion till historiedidaktiken*. Lund: Studentlitteratur AB.

Lundestad, Geir. 1986, 2015. *Öst, väst, nord, syd: Huvuddrag i internationell politik efter 1945*. Lund: Studentlitteratur AB.

Långström, Sture. 1997. *Författarröst och lärobokstradition: en historiedidaktisk studie*. Umeå universitet.

Potapenko, Igor. 2006. *Elevers egen historia och skolans historieundervisning: Historiemedvetande och identitet hos några ungdomar från forna Jugoslavien*. Stockholm.

Svensson, Emma. 2010. "Kriget på Balkan i historieläroböcker: En diskursanalys". C-uppsats i Utbildningsvetenskap vid Uppsala universitet. <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:435289/FULLTEXT01.pdf> (Hämtad 2019-01-27)

Tosh, John. 2011. *Historisk teori och metod*. Lund: Studentlitteratur AB.